

JAN ZIJLSTRA ZIET HOLWERD AAN ZEE

Een stoutmoedige doorbraak in de zeedijk verbindt straks de Waddenzee met het achterland en zorgt voor zeilboten aan de kade naast de kerk. Holwerd aan Zee moet leiden tot leefbaarheid, omzet en banen voor een oud Fries terpdorp, dat al kromp van 2000 naar 1600 zielen. Een economische kans voor zowel het dorp als de regio en een unieke kans voor natuur en landschap. Hoe is het mogelijk dat dit knotsgekke idee door iedereen wordt omarmt en dat het waarschijnlijk is dat de eeuwenlange strijd tegen het water in Holwerd wordt getransformeerd tot het omarmen van het water? Jan Zijlstra neemt ons mee in het avontuur dat vier mannen uit de streek samen aangingen.

In oude geschriften van de Romeinen ging het al over Holwerd waar mensen op terpen woonden. De kerk lag zelfs in de 14e eeuw nog buitendijks. Holwerd werd zo geen vissersdorp, maar een heuse handelsstad die zaken deed via de Waddenzee. Toen er in 1580 een nieuwe zeedijk werd gemaakt veranderde dat. Holwerd lag binnendijks en wendde zijn rug richting zee. Als sinds de jaren tachtig van de vorige eeuw stonden er mensen op die Holwerd weer zijn verbinding met de zee wilden teruggeven. Toen de krimp stevig doorzette buitelden de plannen over elkaar heen om dat tij te keren. Toen in 2013 het zoveelste plan voor Holwerd werd gepresenteerd, was dit de trigger voor de gemeenschap om het heft in eigen hand te nemen.

We gaan dit doen!

Vier mannen vormden een werkgroep. Boer Hessel Hiddema, supermarktondernemer Marco Verbeek, de man van Dorpsbelang Theo Broersma en de ´beleidsondernemer Wadden en Lauwersmeergebied´ Jan Zijlstra van de gemeente Dongeradeel. De werkgroep maakte een plan voor een Holwerd dat weer aan zee lag en ging ermee de boer op om alle belanghebbenden te vragen voor input. Jan Zijlstra vertelt: “We werden eerst vaak uitgelachten, maar onze houding was ´we gaan dit doen´. Omdat we nergens verstand van leken te hebben, wekten we wel veel sympathie bij mensen op. Anderen gingen ons daarom helpen. De eerste 10 gesprekken leidden weer tot 20 nieuwe en die weer tot 20 nieuwe. Clubs als de Waddenvereniging en de Vogelbescherming haakten met hun belangen snel aan de onze. Stakeholders werden zo shareholders, met 100% draagvlak tot gevolg.”

Normaal gesproken kan het niet. Je mag de dijk niet doorsteken. Water op een kwelderrug past niet en zout water willen de boeren niet. Hessel is echter de boer die juist ter hoogte van de beoogde dijkdoorbraak zijn land heeft. Zijn redenering is: "We hebben hier nu eenmaal verzilting. We hebben een mooi bedrijf met opvolgers. Maar wat hebben mijn kinderen aan een bedrijf in een spookdorp dat leegloopt? Ik ben bereid aan de kant te gaan voor de toekomst van deze regio. Zout water naar binnen via een doorvaarbare doorgang is een voorwaarde voor die toekomst. Natuur als buffergebied eromheen maakt het mogelijk voor collega's om te blijven boeren."

Het planproces is niet alledaags. Normaal gaat een gemeente met haar plannen naar een dorp en vraagt om reactie. Niet zelden leiden voorstellen voor verandering dan tot weerstand. Zo niet in Holwerd. "Hier is niemand tegen, want het voorstel is ontwikkeld door het dorp. Bij de eerste presentatie aan de gemeenschap kregen we alleen maar lof en applaus. De meest kritische vraag ging erover hoe lang ze voor de brug moeten wachten, als watersporttoeristen door zouden willen varen richting Dokkum!"

Wie doet de eerste duit in de zak?

Inmiddels werkt de werkgroep intensief samen met de provincie Fryslân, andere regionale partners en verschillende ministeries om samen de plannen door te ontwikkelen. De grote uitdaging is om financiering voor de uitvoering rond te krijgen. Alle partijen die een belang hebben moeten gaan meebetalen. Dat is moeilijk, maar iedereen voelt dat het nodig is. Maatschappelijke druk helpt, maar heeft nog niet geleid tot een doorbraak. Het lijkt erop dat partijen op elkaar zitten te wachten. Wie is als eerste bereid om een serieuze duit in de zak te doen? In 2013 leek het erop dat het waterschap één van de eerste gegadigden zou zijn. Het Wetterskip moest toen namelijk op zoek naar een alternatief voor het 177 miljoen euro kostende gemaal bij het Lauwersmeer, dat niet doorging omdat het te duur werd. Holwerd bood een optie voor een alternatief gemaal op de plek waar de coupure in de zeedijk was voorzien. Deze investering van zo'n 35 miljoen euro zou dan gekoppeld kunnen worden aan een op termijn geplande dijkversterking en investeringen in natuur. Dijkgraaf Paul van Erkens was erg enthousiast over de meekoppelkansen en ook een gat in de dijk was geen probleem. Een kunstwerk van beton en staal is namelijk sterker dan een dijk van klei. Jan Zijlstra ziet deze optie nog steeds wel zitten.

"Daarnaast is er een fundamenteel verschil tussen overheden en de ondernemers uit het dorp. Overheden willen onzekerheden wegpoetsen. Ondernemers zijn juist bereid risico te nemen. Overheden willen begrijpelijkerwijs alles onderzoeken om precies te weten wat ze kunnen verwachten. Ze huren adviesbureaus in die naast oplossingen ook weer nieuwe vragen oproepen. Met alle (financiële) gevolgen van dien."

Een andere partner die de uitvoering vlot zou kunnen trekken is de provincie. Zij lijkt het project ook meer naar zich toe te trekken en is vaak de partij die naar buiten communiceert. Jan: "Dat helpt alleen als het ook lukt om het plan eigendom te laten blijven van de gemeenschap. Daarnaast is er een fundamenteel verschil tussen overheden en de ondernemers uit het dorp. Overheden willen onzekerheden wegpoetsen. Ondernemers zijn juist bereid risico te nemen. Overheden willen begrijpelijkerwijs alles onderzoeken om precies te weten wat ze kunnen verwachten. Ze huren adviesbureaus in die naast oplossingen ook weer nieuwe vragen oproepen. Met alle (financiële) gevolgen van dien. Bestuurder willen graag meters maken, maar ambtenaren moeten de verantwoording van keuzes en investeringen goed in de gaten houden. Hier gaat vaak extra tijd en energie in zitten, terwijl we als werkgroep graag door willen. Zo heeft ieder z'n rol en daar hebben we als werkgroep mee te dealen, ook al is dat wel eens lastig. Zeker omdat we in het dorp regelmatig worden aangesproken als het een tijdje stil is rondom Holwerd aan Zee." Een interessante bespiegeling, juist van de ambtenaar uit de werkgroep. Maar ja, hij is dan ook 'beleidsondernemer'. Jan nuanceert: "Aan tafel met de andere drie pak ik soms ook de meer voorzichtigte rol hoor."

Toeristen moeten de ideeën voor Holwerd kunnen boeken

Het indekken tegen onzekerheden via onderzoek vertraagt het proces. Ook het verwerven van politiek draagvlak in de Tweede Kamer en de Staten kost veel tijd. Hoe gaan de vier toch succesvol worden? Volhouden is volgens de hen de enige remedie. Daarnaast gaat het om steeds weer blijven zoeken naar meekoppelkansen met maatschappelijke opgaven en ontwikkelingen. Zo is 'Mear romte oan de Mienskip' het centrale thema van het coalitieakkoord van de gemeente. Dat

helpt. Wat ook kan gaan helpen is de ambitie voor het versterken van het toeristische programma voor de Friese Wadden. In de kwelder mag je niet bouwen, maar diverse partijen hebben wel oren naar een icoon in het Waddengebied. Staatsbosbeheer ontwikkelt ter hoogte van Holwerd een 'etalage kwelder'. Een bouwkunde student heeft voor de kwelder een theater ontworpen dat lijkt op omgevallen basaltblokken. Dit zou in combinatie met het opknappen en weer donker maken van de pier zomaar dat icoon kunnen worden. Ook het idee van Joop Mulder om bij Holwerd 'Dijk van een Wijf' te maken past in dit plaatje. Dat is een idee voor een kunstwerk van een ca. honderd meter lange dame van klei en gras die bevallig op de dijk bij Holwerd ligt. "De ideeën voor Holwerd moeten wel door toeristen en dagjesmensen geboekt kunnen worden. Het gaat om het maken van bestemmingen. Mensen komen voor rust, schone lucht, vergezichten en de landschapskunst van Sense of Place die de heroïek van het landschap versterkt."

Overheidsfinanciering is onmisbaar, maar het eigenaarschap moet in de streek blijven

Wat is nodig om door te stomen van planvorming naar uitvoering? Alle betrokkenen zijn enthousiast en voelen zich ambassadeur van het plan. Toch klotst het water van de Waddenzee voorlopig nog niet tegen de terp van Holwerd. Wellicht zit de crux in het oplossen van een spannende paradox. De kracht van Holwerd is dat de plannen gedragen worden door de gemeenschap. Voor realisatie is echter geld nodig van het Rijk, de provincie, de gemeente, het waterschap en misschien zelfs van Brussel. Hoe kan Holwerd aan Zee eigendom blijven van de bewoners van de streek, maar ook volledig financieel worden omarmd door regionale en nationale overheden?

Gedeputeerde Johannes Kramer heeft zich in aanloop naar de vorige Statenverkiezingen sterk gemaakt voor substantieel geld voor Holwerd aan Zee, maar hij wil graag dat het Rijk ook meebetaalt. Het nieuwe kabinet kan voor een kanteling zorgen nu de regio's uitgedaagd zijn om met goede plannen te komen. BZK vanwege krimp, EZK vanwege toerisme en Holwerd als icoon voor de topsector water, I&W vanwege waterveiligheid en LNV vanwege de natuur en het stimuleren van de regio. Wellicht dat ook Brussel via een regionaal structuurversterkingsfonds een duit in het zakje kan doen. Het jagen op deze nationale en Europese geldpotten mag er echter niet toe leiden dat het plan te ver van de samenleving komt te staan. "Het eigenaarschap in de streek blijft de basis en scheelt uiteindelijk heel veel geld en tijd. Deze initiatieffase is cruciaal en hoe langer hij duurt, hoe meer meekoppelkansen en belangen in het plan kunnen worden geweven. Als overheden het teveel naar zich toetrekken haakt de regio af." Het is een complexe balanceer act om Holwerd aan Zee buiten het huis van Thorbecke te houden, maar overheden wel volledig mee te laten doen. Hoe blijf je als gemeenschap eigenaar en wordt je niet overruled door het systeem waar je wel afhankelijk van bent? Ook de overheden zoeken naar hun rol om de balans te bewaken en tegelijkertijd te zorgen voor voortgang.

Jan Zijlstra gaat in elk geval door. Hij vindt als ambtenaar werkende weg de rol van een gebiedsgerichte en ondernemende ambtenaar uit. De stip op de horizon en het contact met de gemeenschap en shareholders van Holwerd aan Zee is op dit moment belangrijker dan detaildiscussies over bijvoorbeeld de exacte locatie van een sluis of rondweg. Timing is alles, want elkaar kwijtraken in sectorale discussies ligt altijd op de loer. De planning van Jan en zijn collega's blijft opgewekt en helder. Hun hoop is gevestigd op het nieuwe kabinet en de provinciale verkiezingen in 2019. In het coalitieakkoord zullen tegen die tijd vast afspraken worden opgenomen over het aanvullen van de laatste tekorten. In 2020 gaat dan de schop de grond in en in 2025 ligt Holwerd weer aan zee!

Tekst: David van Zelm van Eldik (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties)
Peter Heerema (LOCUS)
Philine Krosse (Dutchess Design)

